

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.165>

JEL classification: D22

UDC: 69.003:338.2:330.3

Костянтин МАМОНОВ

доктор економічних наук, професор,
завідувач,
кафедра земельного адміністрування та геоінформаційних систем,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна
E-mail: kostia.mamonov2017@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0797-2609
ResearcherID: F-4865-2018

Василь ГОЙ

кандидат економічних наук,
докторант,
кафедра Підприємництва та бізнес-адміністрування,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна
E-mail: vasssgoi@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1822-4478

Людмила КОВАЛЕНКО

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
завідувач,
кафедра Вищої математики і математичного моделювання,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна
E-mail: lbkovalenkovm@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5959-9762
ResearcherID: F-1989-2018

Антон ДМИТРЕНКО

здобувач,
кафедра економіки та маркетингу,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна
E-mail: tohagromoff2016@gmail.com
ORCID: 0009-0005-0905-4771

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Для досягнення поставленою мети вирішуються комплекс взаємопов'язаних завдань: систематизація теоретико-методичних положень до визначення інструментарію формування та реалізації розвитку будівельних підприємств; формування кількісної основи розвитку будівельних підприємств; характеристика сучасних систем забезпечення розвитку будівельних підприємств. Визначені основні показники діяльності будівельних підприємств, які вказують про неоднозначні тенденції їх розвитку. Поряд з цим, вони формують кількісну основу для прийняття рішень в контексті їх розвитку із застосуванням відповідного інструментарію.

Мета. Визначення стану та характеристика особливостей розвитку будівельних підприємств.

© Костянтин Мамонов, Василь Гой, Людмила Коваленко, Антон Дмитренко, 2023

Отримано: 12.09.2023 р.

Рекомендовано до друку: 26.09.2023 р.

Опубліковано: 25.10.2023 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Мамонов К., Гой В., Коваленко Л., Дмитренко А. Стан та особливості розвитку будівельних підприємств. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 3. С. 165-170. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.165>

Метод (методологія). Для забезпечення розвитку будівельних підприємств, розроблено теоретико-методичний підхід до оцінки рівня розвитку будівельних підприємств, який базується на сукупності методів і моделей, застосування яких дозволяє визначити інтегральний чинник для здійснення економіко-математичного моделювання чинників розвитку й прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Результати. Для забезпечення розвитку будівельних підприємств, розроблено теоретико-методичний підхід до оцінки рівня розвитку будівельних підприємств, який базується на сукупності методів і моделей, застосування яких дозволяє визначити інтегральний чинник для здійснення економіко-математичного моделювання чинників розвитку й прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ключові слова: розвиток будівельних підприємств; стан; особливості; інтелектуальні економічні системи; теоретико-методологічний підхід; чинники.

Вступ

На сучасних трансформаційних умовах, які характеризуються накопиченням негативних явищ, зниженням основних показників діяльності будівельних підприємств виникає необхідність аналізу стану та виокремлення особливостей їх розвитку для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Слід зазначити, що будівельні підприємства відіграють важливе значення у забезпеченні функціонування економіки держави, у цілому та інших її сфер, зокрема. Діяльність будівельних підприємств характеризується як індикатор функціонування економіки та є локомотивом її розвитку. Поряд з цим, визначені проблемні аспекти свідчать про зниження ефективності діяльності будівельних підприємств, гальмування процесів розвитку. У таких умовах особливого значення має характеристика стану та особливостей розвитку будівельних підприємств, визначення можливостей застосування сучасного інструментарію на основі кількісного підґрунтя. Отже, тема дослідження є актуальною і має важливого значення для будівельних підприємств.

Мета статті

Метою є визначення стану та характеристика особливостей розвитку будівельних підприємств. Для досягнення поставленою мети вирішуються комплекс взаємопов'язаних завдань: систематизація теоретико-методичних положень до визначення інструментарію формування та реалізації розвитку будівельних підприємств; формування кількісної основи розвитку будівельних підприємств; характеристика сучасних систем забезпечення розвитку будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження

На основі дослідження визначено інструментарій, що характеризує стан та особливості розвитку будівельних підприємств. Зокрема, на фінансових аспектах функціонування будівельних підприємств наголошується у розробках [1-2]. Для забезпечення фінансування будівельної діяльності враховуються відповідні джерела, нормативно-правове забезпечення, тривалість виробничого процесу. При цьому фінансування будівельних підприємств визначається напрямками та особливостями їх розвитку [3-4].

Будівельна сфера є складним комплексом, що включає підприємства галузей матеріального виробництва будівельної індустрії (підрядні будівельні та монтажні організації; організації замовників; підприємства, що займаються виробництвом будівельних матеріалів); компанії, що функціонують у сфері проектних, вишукувальних та інжинірингових робіт; спеціальна інфраструктура (науково-дослідні організації; вищі й середні спеціальні навчальні заклади; професійні курси з підготовки будівельних кадрів; професійні технічні училища; банківські та фінансові установи; підприємства матеріально-технічного забезпечення) [5].

Визначені напрями інноваційної діяльності будівельних підприємств, що характеризують відповідні особливості: технологічні; економічні; соціальні; екологічні; інфраструктурні [6-7].

Виокремлені структурні особливості здійснення бізнес-процесів у будівництві, які характеризуються:

- технікою управління створенням та доведенням до споживачів нової цінності;

- забезпеченням конкурентоспроможності, зіставністю для різних сфер діяльності;
- сприянням підвищенню конкурентоспроможності підприємства;
- організаційно-функціональною роллю;
- спрямованістю бізнес-процесу;
- внеском у створення доданої вартості;
- учасниками бізнес-процесу;
- спрямованістю на створення доданої цінності;
- бізнес-процесами розвитку [8].

Встановлена суттєва зарегульованість та контроль будівельної сфери з боку держави через систему сертифікації, формування технічних умов, ціноутворення, розробки проектної документації, отримання дозвільної документації на ведення робіт.

Визначені напрями, що запропоновано здійснювати державними органами для забезпечення розвитку будівельних підприємств:

- розробка та реалізація проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності будівельних підприємств;
- формування та удосконалення інституційного забезпечення будівельної сфери;
- підвищення ефективності системи професійної освіти, сприяння розвитку співпраці між підприємствами та освітніми організаціями; здійснення цільових інвестицій у розвиток інженерної, транспортної інфраструктури, житлове будівництво; надання податкових пільг відповідно до чинного законодавства; зниження адміністративних бар'єрів [9].

На ефективності використання ресурсів та засобів виробництва для забезпечення розвитку будівельних підприємств наголошує Беленкова О. Ю. [10, с. 10–17].

Слід зазначити, що будівництво відіграє важливого значення для відновлення житла внаслідок агресії РФ. Зокрема, на думку експертів виникає необхідність розробки нормативно-правового забезпечення для формування організаційно-технічної допомоги людям щодо відновлення житла та отримання компенсації.

Відзначено, що знесенню багатоквартирних будинків передують надання власникам чи

наймачам житлових та нежитлових приміщень, що розміщені в будинку, за їх вибором інших рівноцінних приміщень, що розташовані у стартовому багатоквартирному будинку чи в маневреному житловому фонді, або компенсація їх вартості у випадках, передбачених розробкою законодавства.

У цьому контексті слід відзначити, що за час повномасштабної агресії РФ пошкоджено або зруйновано близько 45 млн кв. м житлового фонду [11]. Для відновлення житла визначено зростання частки використання імпортованих матеріалів у будівництві з 20% до 70-80%, формування доданої вартості, створення додаткових робочих місць, поряд із перевантаженням транскордонних логістичних шляхів, зростанням дефіциту будівельних матеріалів [11].

У результаті систематизації напрямів удосконалення системи нормативно-правового забезпечення щодо функціонування будівельної сфери в умовах агресії РФ визначено:

- удосконалення питань, пов'язаних з розробкою проектної документації на будівництво об'єкта та її експертизою об'єктів зруйнованих внаслідок агресії РФ;
- зміни та трансформації системи державної реєстрації у сфері містобудування;
- розмежування повноважень органів містобудівного контролю та містобудівного нагляду об'єктів зруйнованих внаслідок агресії РФ;
- трансформація підходів до державного містобудівного нагляду;
- застосування нормативно-правове забезпечення;
- здійснення фінансово-економічне обґрунтування;
- формування та реалізація напрямів запобігання корупції;
- прогноз соціально-економічних та інших наслідків удосконалення нормативно-правового забезпечення;
- формування напрямів відновлення житлового фонду;
- розробка та реалізація заходів нормативно-правового забезпечення щодо запобігання руйнуванню та знищенню нерухомої культурної спадщини;

- формування заходів щодо запобігання руйнуванню та знищенню нерухомої культурної спадщини.

Отже, враховуючи вищезазначене встановлена важливість будівельної сфери для розвитку економіки держави, виявлені особливості функціонування будівельних підприємств в надзвичайних економічних умовах впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, наслідків агресії РФ.

Формування сучасної системи функціонування будівельних підприємств здійснюється із застосуванням інноваційних систем – інтелектуальних економічних систем, на що вказують [12-13].

Застосування представленого інструментарію базується на застосуванні кількісної основи про стан та особливості розвитку будівельних підприємств.

Визначені особливості функціонування будівельної сфери:

- нестационарність, тимчасовий характер, неоднотипних будівельного виробництва і характеру кінцевої продукції;
- технологічний взаємозв'язок всіх операцій, що входять до складу будівельного процесу;
- нестійкість співвідношення будівельно-монтажних робіт за їх складністю та видами протягом місяця, що ускладнює розрахунок чисельного та професійно-кваліфікаційного складу робітників;
- участь різних організацій у виробництві кінцевої будівельної продукції;
- роль клімату та місцевих умов в будівельних роботах;
- спеціальні особливості будівництва викликані великою різноманітністю споруджуваних об'єктів [14].

Характеризуючи основні показники функціонування БП, які впливають на їх розвиток, відзначимо, що за досліджений період спостерігається хвилеподібний характер змін індексів будівельної продукції: за 2011 – 2014 рр. відбувається скорочення індексу, 2015 – 2017 рр. – зростання. У наступні роки періоду падіння змінювались на періоди зростання.

Загальна площа житлових будівель на початок будівництва у цілому скоротилась. Цей процес відбувався за рахунок скорочення загальної площі одноквартирних будинків та

будинків з двома та більше квартирами. Лише загальна площа гуртожитків за досліджений період збільшилась на 31%.

Динаміка показників, що характеризують стан та використання активів і джерел фінансування свідчить про уповільнення їх зростання та зниження рівня зміцнення виробничо-господарського потенціалу.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Визначені основні показники діяльності будівельних підприємств, які вказують про неоднозначні тенденції їх розвитку. Поряд з цим, вони формують кількісну основу для прийняття рішень в контексті їх розвитку із застосуванням відповідного інструментарію.

Для забезпечення розвитку будівельних підприємств, розроблено теоретико-методичний підхід до оцінки рівня розвитку будівельних підприємств, який базується на сукупності методів і моделей, застосування яких дозволяє визначити інтегральний чинник для здійснення економіко-математичного моделювання чинників розвитку й прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Розділяючи положення представлених підходів, запропоновано теоретико-методологічні положення щодо оцінки розвитку будівельних підприємств, які спрямовані на визначення відповідних чинників, із побудовою багаторівневої системи показників та застосуванням якісних і формальних (кількісних) методів і математичних моделей для визначення інтегрального показника, значення якого дозволяє сформулювати кількісну основу прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Крім того, інтегральний показник розвитку є узагальнюючим критерієм функціонування будівельних підприємств, на який здійснює вплив чинники формування та використання інтелектуальної економічної системи.

Для забезпечення розвитку запропоновано інтелектуальну економічну систему будівельних підприємств, яка визначається закритим типом і формується сукупністю процесів, спрямованих на забезпечення оптимального значення інтегрального показника, враховуючи економічне, геопросторове, безпекове, соціальне

забезпечення, що надало можливості встановити точки зростання для розвитку будівельних підприємств.

Визначені чинники формування та використання інтелектуальної економічної системи будівельних підприємств, що базується на економічному, геопросторовому, безпековому, соціальному забезпеченні, що надало можливості сформувати діагностично-аналітичну систему локальних, системних, узагальнюючих, інтегрального показників оцінки для побудови кількісної основи обґрунтування управлінських рішень.

Запропоновано теоретико-методологічний підхід до оцінки розвитку будівельних підприємств, який базується на застосуванні кількісних і якісних методів, характеризується економічними, інноваційно-інвестиційними,

соціальними, чинниками корпоративного управління, використання людського капіталу, брендовими і показниками, що характеризують потенціал будівельних підприємств та надає можливості отримати інтегральну оцінку для прогнозування змін напрямів розвитку суб'єктів господарювання будівельної сфери.

Для забезпечення розвитку будівельних підприємств розроблено аналітико-практичний підхід до формування та використання інтелектуальної економічної системи на основі застосування положень теоретико-методологічної платформи, сучасного економіко-аналітичного інструментарію, що дозволяє реалізувати напрями впровадження інтелектуальної економічної системи для забезпечення розвитку будівельних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугров О. В. Контракти «під ключ» і управління проектами. *Управління розвитком складних систем*. 2013. №16. С. 5–10.
2. Буряк Л. Д., Павліковський А. М. Особливості формування фінансових ресурсів суб'єктів малого підприємництва. *Формування ринкової економіки*. 2011. Ч. 2. Вип. 26. С. 367–377.
3. Забарна Е. М., Кула М. В. Сучасні тенденції фінансування розвитку підприємств. *Вісник Сумського державного університету. Сер.: Економіка*. 2013. №2. С. 64–72. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VSU_ekon_2013_2_11.pdf.
4. Трубаєва К. О. Особливості організації обліку на підприємствах будівельної галузі. *Управління розвитком*. 2012 № 13. С. 58–61.
5. Павелко О. В. Доходи і витрати основної діяльності будівельних підприємств у системі обліку та контролю: Монографія. Рівне: НУВГП, 2012. 236 с.
6. Верхоглядова Н. І., Россіхіна О. Є. Теоретичні основи управління конкурентостійкістю будівельного підприємства. *Економічний простір*. 2009. № 29. С. 136–149.
7. Дейнеко Л. В., Шелудько Е. І. Перспективи посткризового розвитку вітчизняного ринку будівельних матеріалів. *Економічний вісник*. 2012. № 18/3. С. 94–100.
8. Скакун В. А. Вступ до теорії управління бізнес-процесами будівельного підприємства. *Економіка та держава*. 2008. № 10. С. 58–60.
9. Пинда Ю. Стратегічні пріоритети розвитку будівельного комплексу регіону. URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewjw1aHnn9X->.
10. Беленкова О. Ю. Управління оборотними активами будівельного підприємства як засіб отримання конкурентних переваг. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: зб. наук. праць*. 2015. Вип. 33. 206 с.
11. Будівництво житла під час війни: ліки чи отрута для економіки. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/budivnitstvo-zhitla-pid-chas-vijni-liki-chi-otruta-dlja-ekonomiki.html>.
12. Андрощук Г. Штучний інтелект: економіка, інтелектуальна власність, загрози. *Економіка інтелектуальної власності. Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 2. С. 56–74.
13. Довгаль О. Г. Суб'єктно-об'єктна структура інтелектуального продукту: інституціональний аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2013. № 1042. С. 90–93.
14. Будівництво як галузь матеріального виробництва і його особливості. URL: https://stud.com.ua/18977/ekonomika/budivnitstvo_g_aluz_materialnogo_virobnitstva_yogo_osoblivosti.

REFERENCES

1. Bugrov, O. V. (2013). Turnkey contracts and project management. *Management of the development of complex systems*, 16, 5-10.
2. Buryak, L. D., and Pavlikovskyi, A. M. (2011). Peculiarities of the formation of financial resources of small business entities. *Formation of market economy*, 2 (26), 367–377.
3. Zabarna, E. M., and Kula, M. V. (2013). Modern trends in financing the development of enterprises. *Bulletin of Sumy State University*, 2, 64-72. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VSU_ekon_2013_2_11.pdf.
4. Trubaeva, K. O. (2012). Peculiarities of accounting organization at construction industry enterprises. *Development management*, 13, 58–61.
5. Pavelko, O. V. (2012). *Income and expenses of the main activity of construction enterprises in the accounting and control system*. Rivne.
6. Verhoglyadova, N. I., and Rossikhina, O. E. (2009). Theoretical foundations of managing the competitiveness of a construction enterprise. *Economic space*, 29, 136–149.
7. Deineko, L. V., and Sheludko, E. I. (2012). Prospects of post-crisis development of the domestic building materials market. *Economic Herald*. 18/3, 94-100.
8. Skakun, V. A. (2008). Introduction to the theory of management of business processes of a construction enterprise. *Economy and the state*, 10, 58-60.
9. Pinda, Yu. (n.d.). Strategic priorities for the development of the construction complex of the region. Retrieved from: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewjw1aHnn9X->.
10. Belenkova, O. Yu. (2015). Management of current assets of a construction enterprise as a means of obtaining competitive advantages. *Ways of increasing the efficiency of construction in the conditions of the formation of market relations*, 33, 206.
11. Housing construction during the war: medicine or poison for the economy. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/budivnitstvo-zhitla-pid-chas-vijni-likhi-chi-otruta-dlja-ekonomiki.html>.
12. Androschuk, G. (2021). Artificial intelligence: economy, intellectual property, threats. *Economics of intellectual property. Theory and practice of intellectual property*, 2, 56–74.
13. Dovhal, O. G. (2013). The subject-object structure of an intellectual product: an institutional analysis. *Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin*, 1042, 90–93.
14. Construction as a branch of material production and its features. (n.d.). https://stud.com.ua/18977/ekonomika/budivnitstvo_g_aluz_materialnogo_virobnitstva_yogo_osoblivosti.

Kostyantyn Mamonov, Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Land Administration and Geographic Information Systems, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Vasyl Goi, PhD in Economics, Doctoral Student, Department of Entrepreneurship and Business Administration, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Liudmyla Kovalenko, Candidate of Physics and Mathematics Sciences, Associate Professor, Department of Higher Mathematics and Mathematical Modeling, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Anton Dmytrenko, PhD student, Department of Economics and Marketing, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

STATE AND FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Abstract

Introduction. To achieve the set goal, a set of interrelated tasks are solved: systematization of theoretical and methodological provisions for determining the tools for the formation and implementation of the development of construction enterprises; formation of a quantitative basis for the development of construction enterprises; characteristics of modern systems for ensuring the development of construction enterprises. The main indicators of the activity of construction enterprises are determined, which indicate ambiguous trends in their development. Along with this, they form a quantitative basis for decision-making in the context of their development with the use of appropriate tools.

Goal. Determination of the state and characteristics of the development of construction enterprises.

Method (methodology). To ensure the development of construction enterprises, a theoretical and methodological approach to the assessment of the level of development of construction enterprises has been developed, which is based on a set of methods and models, the application of which allows determining the integral factor for economic and mathematical modeling of development factors and making informed management decisions.

The results. To ensure the development of construction enterprises, a theoretical and methodological approach to the assessment of the level of development of construction enterprises has been developed, which is based on a set of methods and models, the application of which allows determining the integral factor for economic and mathematical modeling of development factors and making informed management decisions.

Keywords: development of construction enterprises; state; features; intellectual economic systems; theoretical and methodological approach; factors.

Cite as: Mamonov, K., Goi, V., Kovalenko, L., and Dmytrenko, A. (2023). State and features of the development of construction enterprises. *Economic analysis*, 33 (3), 165-170. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.165>